

ШЫН

ССРЭ-НИН ТУРГУСТУНГАНЫНЫН 50 ЧЫЛ ОЮНГА ТУРАСКААТКАН БАЙЫРЛЫГ ХУРАЛДЫН МАТЕРИАЛДАРЫН ӨӨРЕНИР ДУГАЙЫНДА

СЭКП ТК-нын Чингине секретары ш. А. И. Брежневтин «Совет Социалисттик Республикалар Эвилелинин 50 чыл оюнун дугайында» илеткелин, СЭКП Топ Комитетинин, ССРЭ-нин Дээди Советинин болгаш РСФСР-нин Дээди Советинин 1972 чылдын декабрь 21-22 хүнеринде Москвага болуп артык каттышкан байырлыг хуралынын өскө-дээ документтерин болгаш материалдарын ханымы-биле өөренирин организаастаары — пропаганда ажылында бирги чергенин сорулгазы болур.

Бо сорулганы боттанды-

рарда партия организациялары амыччы чоннарын идеялар кижиздилгезинин бүгү-дө хөвирлерин калбаа-биле ажылаар ужурулут. Маңаа кол кичээнгейни ССР Эвилелинин тургустунганынын болгаш хөгжүдгезинин бүгү-делегейге ужурудузун, СЭКП-нин XXIV съездинин айтканы коммунисттик тургузушкунун сорулгаларын боттандырыныга совет улустарын социалисттик интернационалчы чангыс өвчин ролон, партиянын иштиги болгаш даштыкы политиказын тайлалыраарыч улаар.

Байырлыг хуралдын материалдарын болгаш документтерин республика, район, хоорай, бүдүрүлгө мурунда туруп турар тодаргай сорулгалар-биле, ажылыч чоннарын коммунисттик кижиздилгезинин болгаш оларнын чогаалдыч идеяларын бедидер талазы-биле партия организаастаарынын практиктиг ажылы-биле сырый холбай өредир ужурулут. Ону беш чылдың үшкү, шийтирилгич чымынын планныг онаалдарын болгаш социалисттик хулаалгелерин чедишкениниг күүседиринче күш-ажылыч коллективтерини куженишкенин

мобилизаастаарына дуузалар кылдыр чорулар. Ынчангаш партия болгаш комсомол өөредилгезинин, экономиктиг өөредилгенин системанын бүгү экөөлөрүн байырлыг хуралдын материалдарын өөренир немелде кичээлдерини арттирерин сүмелеп турар. Дынаачыларга дуузалары-биле лекцияларын, консультацияларын, беш-далажышкыларын чорулар апарар.

Кичээлдерини чижек планын болгаш ажылаар литературанын дайызын бо чылдын январьда үгөн № 1 «Экономическая газетада» парладымыс.

КИЧЭЭЛДЕРНИН ЧИЖЕК ПЛАНЫ

БИРГИ КИЧЭЭЛ ИЙГИ КИЧЭЭЛ

1. ССРЭ-НИН ТУРГУСТУНГАНЫ — ЛЕНИННИН НАЦИОНАЛ ПОЛИТИКАНЫН ТИЙЛЕГЕЗИ. Национал айттыр талазы-биле марксист-ленинни өөредит — социалисттик революция теориянын чарыбас келин. Социализм үеинде национал-чүрүне тургузушкунун айттырларын В. И. Ленинни ажалдап кылган. Совет республикаларын политиктиг, экономиктиг болгаш шериг талазы-биле каттыжарынын эргежок чугулазы. Хой националдык чангыс ай куруенин, ден өргөдиг республикаларын эки тура эвилелинин тургустунганы — бүгү совет улустарын салым-чолунга төгүлүг чугула болушкун, бистин Төрөз чүрүвүстүн социал, экономика болгаш культура депшигезинин эргежок чугула негелдээ.

2. ССРЭ-НИН УЛУСТАРЫНЫН БУЗУЛБАС ЧАНГЫС ЭВИ БОЛГАШ АНЫ-ДУМА НАЙЫРАЛЫ — СОЦИАЛИЗМНИН УЛУГ ЧААЛАП АЛЫШЫНЫ, КОММУНИСТИГ ТУРГУЗУШКУНГА ЧАА-ЧАА ТИЙЛЕГЕЛЕРНИН УНЕР ДӨЗУ. ЛЕНИННИН ПАРТИЯЗЫ — СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАЛАР ЭВИЛЕЛИНИН ОРГАНИЗАЧЫ БОЛГАШ УГЛАЧЫ КУЖУ. Тус-тус республикаларын улустарынын чангыс ай эвилел — совет улус кылдыр каттыжышкыны кижилерин төгүлүг чаа нийтешкек чоруу болур. Хожудангай чораан национал кылды-кызыгаар черлерин экономика, культура болгаш социал-политика талазы-биле шапкын хөгжүдгезинде ленинни уганышкыны. Бүгү совет республикаларын экономика болгаш культура талазы-биле хөгжүдгезин. Чүртка улус ажал-агынын чангыс ай кылдыр тургусканы. Совет социалисттик культураны хөгжүдгезин. Социалисттик аныгларын болгаш социал болуктерин сорулгаларын база үзөл-бодалынын чангыс айы. Бүгү, нацияларын болгаш биче-бурай улустарын чогушпалжырын чоруудагыныга амычын аныгы шийтирилгич ролу. СЭКП — интернационалчы-ленинчилерин партиязы, Совет Социалисттик Республикалар Эвилелинин организаачы болгаш углачы кужу.

3. СОВЕТ ЭВИЛЕЛИ — УЛУСТАРЫН ТАЙЫН, НАЦИОНАЛ ХАМААРЫШПАС ЧОРУН БОЛГАШ СОЦИАЛИЗМ ДЭЗШ ДЕМСЕЛИНИН БУЗУРЕДИГ ЧӨЛӨНГИИЖИ. ССРЭ-НИН тургустунганынын болгаш хөгжүдгезинин делегейге ужурулазы. Совет даштыкы политиканы аныг талазы-биле характер. Совет Эвилели — социализмни бүгү чурттарынын сырый каттыжышкынын база калды ажалдажылазынын, амычын айгынын болгаш делегейин коммунисттик шийчээшкенин чангыс өвчин идеялыг талаалачымы. Улустарын национал-хосталгалыг демселгенин болгаш колониалдыг даралдан хосталган чурттарын депшигезинг политиказын Совет Эвилелинин идеялыг деткимчеги. Партиянын XXIV съездининг хулаалганы тайын программаны боттандырар талазы-биле коммунисттик партиянын болгаш Совет куруенин ажал-чоруудагыны. Капиталисттик чурттар-биле тайын кожа-хөлбө дотунаашкын болгаш бот-боттарына амычтыг калды ажалдажыла харылааларынын хөгжүдгезин. Европа болгаш делегейин өскө-дээ демократияларын быжыг тайын дээш база дүңкүрүлгү чорукту чавырдылары дээш ССРЭ-нин демселги.

1. СЭКП-НИН XXIV СЪЕЗДИНИН АЖЫЛДАП КЫЛГАН ЧУРТТУН ЭКОНОМИКТИГ БОЛГАШ СОЦИАЛ ХӨГЖУДГЕЗИНИН ПРОГРАММАЗЫН КҮҮСЕДИР ТАЛААЗЫ-БИЛЕ ПАРТИЯНЫН БОЛГАШ ЧОНУН АЖЫЛ-ЧОРУДУЛГАЗЫ. Беш чылдың баштайгы ийи чымында ССРЭ-нин улус ажал-агы хөгжүдгезинин кол-кол түнелдери. Улетпүрүнү кол-кол адырларында бүдүрүшкүнү өздөөдө. 1972 чылдың байдалдарына тараз дээш, көдөз ажал-агыг продукциянын бүдүрүри дээш демселге миллион-миллион совет кижилерин көргүскени күш-ажылыч мадырыг чоруу. СЭКП-нин XXIV съездинин ажалдап кылганы совет улустун амыдыралын чагай чоруун бедидеринин программанын боттанышкыны.

2. АЖЫЛ-АГЫНЫН ИНТЕНСИВИГ МЕТОДТАР-БИЛЕ БАШКАРЫП ЧОУДАРЫ, БУДУРУЛГЕНИН АЖЫКТЫН БЕДИДИ — ЭКОНОМИКТИГ БУЗУРЕДИГ КОЛ НЕГЕЛДЕЗИ. Эрте-техниктиг депшигезин болгаш күш-ажылыч бүдүрүшкүнү өздөөдөн дүрдөдери дээш, материалдыг байлыктарын, бүдүрүлгө фонддарын болгаш капитал салымышкынын ажалдаарын өңкөдери дээш, продукциянын шынарын бедидери дээш демсел. Бүгү ажал-агыг чоруудагыны деннелин бедидеринин, планнаашкынын база бүдүрүлгени өргөдө-башкарынын, удурулгалын методтарын база стилин сайырагыйжыларынын эргежок чугулазы.

3. 1973 ЧЫЛ — ТОСКУ БЕШ ЧЫЛДЫН ШИЙТИРИЛГ ЧЫЛЫ. ПЛАНЫНГ ОНААЛДАРЫН БОЛГАШ СОЦИАЛИСТИГ ХУЛААЛГЕЛЕРНИ ЧЕДИШКЕНИНГ КҮҮСЕДИР ТАЛААЗЫ-БИЛЕ КУШ-АЖЫЛЧЫ КОЛЛЕКТИВТИН СОРУЛГАЛАРЫ. Беш чылдың планын күүседиринге 1973 чылдың онзагай ужуру-дуузы. Беш чылдың үшкү чымында национал орутланы өздөөдө болгаш чонун амыдыралынын деннелин бедидери. Улетпүрүнү, көдөз ажал-агыг, транспортту, капитал тулугу хөгжүдө талазы-биле онаалдар. Беш чылдың үшкү чымынын планын боттандырамы — бүгү чонун хөдө. Бүдүрүлгенин иштиги куралдарын чоп ажылаар, капиталга чурумун шынгын сагымы, бүдүрүлгө бүрүтүгүн амычынга организаастыг чорукту бедидер талазы-биле сорулгалар. Массаларын нийтилер-политиктиг болгаш күш-ажылыч идеяларын болгаш ону организаастаарын өңкөдери — беш чылдыг чедишкенин күүседиринин чугула фактору.

4. БУГУ ХАМААТЫЛАРЫ БЕДИК МЕДЕЛЕРЛЕ КИЖИДИРИ — КОММУНИСТИГ ТУРГУЗУШКУНУН ЧУГУЛА КЕЗЭС. Амыг үдө ажалдакчыларын политиктиг, экономиктиг болгаш профессионалдыг белеткеленин деннелин негелделер, оларнын эрте-билин болгаш культуразы. Чурум үзэр чоруктар-биле шийтирилг демселгери — партия, профэвилел, комсомол, организацияларын, күш-ажылыч коллективтерин чугула сорулгалар. Совет кижилерин бедик меделерге, нийтилер мурунга харысалгалыг болур чорукка, интернационализмни болгаш совет патриотизмни өзү-үзүг кижизидеринин эргежок чугулазы.

АЖЫГЛААР ЛИТЕРАТУРАЛАР

В. И. Ленин. Великоросстарын национал чоргаларынын дугайында. Чогаалдарынын доу чылдазы, т. 26, арны 106—110.

В. И. Ленин. Совет эрге-чарыгарын эддегид сорулгалары. Чогаалдарынын доу чылдазы, т. 36, арны 165—208.

В. И. Ленин. Националдар дугайында айттырга хамаарыштыр азы «автономизация» дугайында. Чогаалдарынын доу чылдазы, т. 45, арны 356—362.

Совет Социалисттик Республикалар Эвилелинин тургустунганынын 50 чылынга белетил дугайында. СЭКП ТК-нын 1972 чылдын февраль 21-де үндүрген доктаалы. Москва, политиктиг ном үн-дүрү чер, 1972 чыл.

1973 чылда ССРЭ-нин улус ажал-агынын хөгжүдгезинин Күрүнө планынын болгаш ССРЭ-нин Күрүнө бюджетинин төлөвилелдерин дугайында. СЭКП ТК-нын Плениумун доктаалы. «Правда», 1972 чылдын декабрь 19.

1973 чылда ССРЭ-нин улус ажал-агынын хөгжүдгезинин Күрүнө планынын дугайында. 1973 чылда ССРЭ-нин күрүнө бюджетинин дугайында. Совет Социалисттик Республикаларын Эвилелинин Дээди Советинин бешки сессиязынга хулаалганы хойлулар. «Правда», 1972 чылдын декабрь 20.

Делегейин улустарына.

СЭКП Топ Комитетинин, ССРЭ-нин Дээди Советинин болгаш РСФСР-нин Дээди Советинин 1972 чылдын декабрь 22-де каттышкан байырлыг хуралыга хулаалганы Совет Социалисттик Республикаларын Эвилелинин Дээди Советинин болгаш Совет Эвилелинин Коммунисттик партиязынын Топ Комитетинин Кыйгыры. «Правда», 1972 чылдын декабрь 24.

СОВЕТ УЛУСНА, СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАЛАР ЭВИЛЕЛИНИН БУГУ НАЦИОНАЛДАРЫНЫН АЖЫЛ-ЧЫ ЧОННАРЫНГА. Совет Эвилелинин Коммунисттик партиязынын Топ Комитетинин, Совет Социалисттик Республикаларын Эвилелинин Дээди Советинин Президиумунун, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин кыйгыры. «Правда», 1972 чылдын декабрь 30.

Л. И. Брежнев. Совет Социалисттик Республикалар Эвилелинин 50 чыл оюнун дугайында. Москва, Политиктиг ном үндүрү чер, 1972 чыл.

Н. К. Байбанов. 1973 чылда ССРЭ-нин улус ажал-агынын хөгжүдгезинин Күрүнө планынын дугайында. «Правда», 1972 чылдын декабрь 19.

В. Ф. Гарбузов. 1973 чылда ССРЭ-нин улус ажал-агынын хөгжүдгезинин Күрүнө планынын дугайында. «Правда», 1972 чылдын декабрь 19.

Болгарга эки түнел. Бо салбырда ажалга кассазы эрток чылдың планын амыр күүсекен.

Б. Ооржак дөрт уругуну кижиздилгезин, өстүрү турар. Идейлиг хой-нигичтиг. Суурда хөдөжөлөр Чөвүлелинин, комсомол комитетинин активинин. Даяндыр ажал-хөдөжөлөр ош-шаада күүсөдир, дынаачы, биче селкилди-биле суурдун чурттакчыларын хулаалгелерин чели алган. Ол көдө Советтин депуттады.

А. ДОПЧАА.

Делегей 60 ХҮННЕРДЕ

- ЧЕПСЕКТИГ КҮШТЕРНИ КЫЗЫРАРЫНГА ХАМААРЫШТЫР.
- Л. И. БРЕЖНЕВТИН ИЛЕТКЕЛИН АКШТА ПАРЛААН.
- МООЛ АРАТ РЕСПУБЛИКАДАН МЕДЭЭЛЕР.
- ФРАНЦИЯ БОЛГАШ ГФР.

СҮМЕЛЕЖИЛГЕЛЕРНИ ЭГЕЛЭЭРИНГЕ БЕЛЕН

Вентр Улус Республиканын, Герман Демократтыг Республиканын, Польша Улус Республиканын, Чехословак Социалисттик Республикаларын, Венгриянын, Грениянын, Даниянын, Италиянын, Канаданын, Люксембургтун, Нидерландын, Норвегиянын, Американын Каттышкан Штаттарынын, Турциянын, ГФР-нин чактарында ноталар чоруткаш, Европада чепсектиг күштерини база чепсектегилеринин кымыр дугайында чугаалажышкыныга уктүштүр белеткел сүмележиктеринин эгелээринге беленин меделгезин. Ол айттырары талазы-биле дугурулгалы чеп-дип алыры Европа дикте дүшкүрүлгү байдалды улам чавырдыларын эрге-ажыктарына, бүгү-нигит тайбынын быжылаар сорулга дүүшкен турар ийик.

Ындыг сүмележилгелерин кижизикчери чугаалажышкынынын эрттирери-биле хол-башкан организаастыг болгаш башкарылга айттырларын чугаалажышкыны шийтирил болур ийик деп, социалисттик дем каттыштырылазынын чурттарынын чакаттары меделгеп турар.

ГФР биле ГФР делегей эргезинин суверенитеттиг, тускай хамаарышпас дотунааш, ден эргелиг чурттары болур деп, ук чакаттар айткан. Ол болза амыг үенин бүзүредиг фактызы болгай деп, ноталарда чугаалаан.

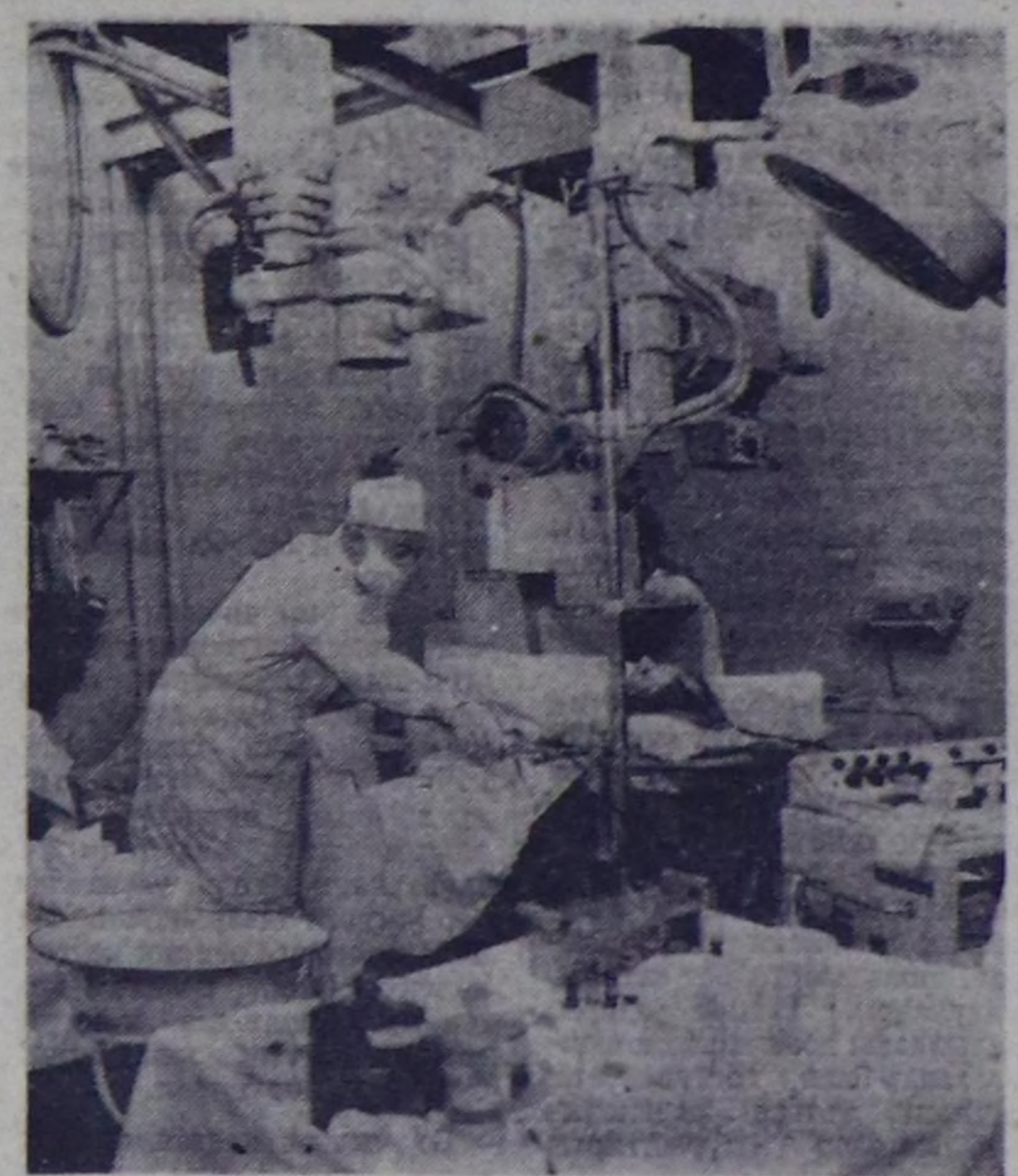
Ол ноталарын барынын чуктун хой-хой чурттарынын чакаттарынын 1972 чылдын ноябрь 3-те 75 дугаарыг чогуур ноталарына харын кылдыр чоруткан.

(СЭТА).

«Компас павликейшн» парлаан

ВАШИНГТОН. (СЭТА). СЭКП Топ Комитетинин, ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун болгаш РСФСР-нин Дээди Советинин Президиумунун 1972 чылдын декабрь 21-де Кремльдин Съездилер ордунга болган каттышкан хура-

лынга «Совет Социалисттик Республикалар Эвилелинин бежен чыл оюнун дугайында» СЭКП ТК-нын Чингине секретары Л. И. Брежнев-биле илеткел америк «Компас павликейшн» дээр парлага чери англи дылга тускай ном кылдыр парлап үндүрген.

ВЕНГРИЯ. Ол чурттуг национал кардиология институту бо үениң эд болбайзын арга-дуржулазын-биле чүрек-дамыр аарыгларын илчилеп, ону эмнел турар. Амыг үениң эне сайырагиди дер-хөдөжөлөр чүрек-дамыр аарыгларын шийингилериди дер-хөдөжөлөр чүрек-дамыр аарыгларын хөгжөдгезин азыр арганы берип турар. Ол институт илгиди аарыгларын кезин эмир арганы амычыл эгелгезин.

ЧУРУКТА: доктор Тибор Ромода чүрек аарыгын шийингилериди турары.

МТИ-СЭТА-ның фотоу.

Эгелээр чаа чыл — ол дээр-ге, чаа ажал-хөдөжөлөр, чаа планнар, чаа-чаа аян-чоруктар-дыр. Самолеттар, демократтар, телехөдөжөлөр, автомашиналар, мотоциклдер-биле даштыкы аян-чорукчулар Совет Эвилелинин кээп туралар. ССРЭ-ге аян-чорук кыларынын программанында — бүгү эвилелденч республикаларда чус амыг маршруттарын кийрген.

ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин чанында Даштыкы туризм талазы-биле кол эргелел ады чус амыг даштыкы аян-чорук бюралары база транспорт компаниялары-биле калды ажалдап турар. Тургуз-туганындан бээр дөртөн чыларын дугурунда бистин чуртуузу-биле миллион-миллион даштыкы аалчыларын ол таныштырган.

Делегейге амычыннарын болгаш тараачыларын баштайгы куруенинге сонугулга уугу. Миллион-миллион даштыкы аалчылар чылды-на Совет Эвилелин кээп турар. Эртең чыл ССРЭ-ге Совет Социалисттик Республикаларын Эвилелин тургустунганындан бээр бежен чыл ону меделгеп улус байырлааларын чылы болган. Ол болушкун Совет-тер чуртунга сонугулга улам хайныктырган. Даш-

ССРЭ-де даштыкы туризм

тыкыдан келир аалчыларын саны көвүдгезин. Туристтер кыска хуусаанын дугурунда ССРЭ дугайында аргалыг-ла болза хойну биллип алыр кылдыр маршруттарын таарыштыр тургускан.

ССРЭ-де даштыкы туризмни географиязы калбай. Даштыкы аалчыларын чурттуң чус хоорайларында манат турар. Бистин чуртуузука бир дугаар кээп турар кижиге маршрутту шийли алыры нарын. Туристтерге сапалдап турар маршруттарын аны-бүрү болганы-биле ону дораан шийли алыры берге. Бистин чуртуузу делгем. Аная бомбурзактин бүгү-дө климаттыг зоналарын хамаарыг. Калдыг-дошкун бойдустуг Тундра, чыгыр ногаан субтропиктер, муруну далайларын делгем, бежик далайларын ак харым баштары, шыргай аргалар болгаш төктүп чылар эленин-нес. Оларнын аразы ырак-даа болза, бистин тургусчиринис, аалчыларымыс оон шүптүзүн көвүдгезин ойталаас.

Бодунуң тургусчир маршрутунга Совет Эвилелинин найысылалы — Москваже баарын кирип албайзын черде чок болур. Чус-чус мун даштыкы аалчылар делегейин чараш хоорайларын бирээш, Октябрьин социалисттик Улут революциянын кавайы — Ленинградке күзелин-биле барып, оон төгүлүг чердери-биле таптыжып туралар. Оларын маршруттары Киевти болгаш өскө-дээ совет хоорайларын таарыш.

Чаа беш чыл планынын чылдарында ССРЭ-де даштыкы туризм немелде материал ханырылганы амыр. Чүгө Даштыкы туризм талазы-биле кол эргелдигин систематында бени аалчылар чурттарга 40 хире уугу бажынарын болгаш өскө-дээ дериглерин тудары көрүдгезин. Сочи, Ялта, Сухуми, Одебса болгаш чурттуң шүптү ужен хире хоорайларына

чаа туристтик комплекстерни тудары планда көрүдгезин. ССРЭ-нин европа кезеңне 16 чаа автомобиль маршруттарын ажалдап кылган. Оон нигити үзүпүчүн кемчөөн он мун километр. Суга аян-чорук кыларында сонугулаалыларын Россиянын «кол куудучузу» — Волгага, Украинанын кол суг дамчы — Днепрге он бир хөлүк хуусаалыг маршрут манай турар.

Даштыкы туристерге 2,5 мун баштакчы-оңулуручулар бараан болур.

ССРЭ-ге чылдын-на кээп турар туристерин аразында политиктиг билгидемелгезинин, социал байдалынын, чудагезинин талазы-биле аны-бүрү кижилер бар. ССРЭ-ге аян-чорук кыларынын соонда оларнын меделер калдыг өскөргөдөгү болганын. Боттарынын көргө-билгезинин дугайында парламта даштыкы чугаала-лап-дээ туралар.

(ШМА).

Парижте чугаалажышкынар

ПАРИЖ. (СЭТА). Франциянын президентини Ж. Помпиду биле ГФР-нин канцлерин В. Брандтынн база бир ужуражышкыны болган. Елисей ордунун төлөкчизинин меделгезини бугаар алырга, ол ужуражышкыныга колдуунда Барыны Европага экономика болгаш валюта эвилелин тургузарынын айттырларын чаа делегей байдалынын чамдык айттырларын чугаалажышкыны.

СЭКП ТК-нын Чингине секретары, ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун кезигитуну Л. И. Брежнев-биле Заславльге, ылангыя аймыл чок чорук болгаш калы ажалдажыла айттырларын чугаалажышкыны.

Франциянын ГДР-биле дипломаттыг харылаалар тургузар деп турарын Франциянын президентини ГФР-нин канцлеринге дыннаткан.

В. Бранд Франциянын премьер-министри И. Месмер-биле база ужурашкан.

ГФР биле Франциянын аразында харылааларын калбарып турарына сеткил ханган Францыянын радио, телевиденин даштыкы кылган интервьюга В. Бранд илгерилгезин.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИ— ДЕЛЕГЕЙНИН АЖЫЛЧЫН АНГЫЗЫНЫН ЧӨЛӨНГИИЖИ

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). «Новости Монголии» солдун Совет Эвилели — делегейин ажалчын аныгынын чөлөнгийжи деп эгелдиг чүгүл парлап үндүрген. Совет Эвилелинде социализм болгаш коммунизмни тургузуп турары — делегейин ажалчын аныгынын база ажалчы чоннарын интернационалчы улут хөдө. Совет Эвилели өскө чурттарда социалисттик тургузушкунга, делегейин ажалчын аныгынын болгаш бүгү ажалчы чоннарын демселгенин, хөгжүп оран амык куруелерин хамаарышпас чорутуу быжылаарына интернационалчы дуулажышкыны болгаш хөгжүдгезинин бүгү үе-чадараларында кезеде көргүзүп келген болгаш көргүзүп-дээ турар деп, ол чүгүлде меделгезин.

Совет Эвилелинин болгаш социализм чурттарынын чаа-чаа чаалап алышкынын, чедишкенин империализмге эң күштүг сөгүшкүн, делегейин ажалчын аныгында чаа-чаа деткимче, дуулажыч болуп турар деп, чүгүлде чугаалаан.

Амыг кыдат удуруччулар делегейге революстук демселгезин делегейин социализм системанын болгаш делегейин ажалчын аныгынын удуруччу ролууун хулаал көрбөй турар. Маонун болуу марксизм-ленинизмден шүтт ойталаан. Калчалыг антисоветизм суртаалын негелдиг, социалисттик өскө чурттарга улус демсел-чорудуп турар. Ол чорук делегейин ажалчын аныгынын болгаш делегейин революстук бүгү күштеринин эрге-ажыктарына өскөргөдөгү үлгүдиг болуп, империализмге, реакцияга дуза чедирип турар дээрин солдун меделгезин.

СЭКП-нин XXIV съездинин ССРЭ-нин улус ажал-агынын хөгжүдгезинин тоску беш чыл планында төлөвилелди найгамчы улус сорулгаларын совет улустун чедишкенин боттандырып турары социализмни бүгү лагеринин, делегейин ажалчын база революстук шийчээшкенин улам өзүп, быжыгарына чедир деп, солдун онзаап меделгезин.

ИНДИЙ-КЫДАТТА ТУЛЧУУШКУННАР

ПАРИЖ. (СЭТА). Хосталганын улусчу чепсектиг күштеринин болгаш чалча сайгончур армиянын аразында калдыг-дошкуну талчүүшкуннар Мурнуу Вьетнамын бүгү фронттарында бооп турар.

Шийиндег сайгон шериглериниң Куанчи чогуунда турму-чүп алган үш динназым ол можу төвүндө мурунуу-барымын талаа фронт участогунга шаваар халдаашкын кыларып калыпкан. Оларнын тускай кезектери АКШ-тын тактиктег ужуру чугулуун болгаш 7 дугаар флотунун артиллериязынга деткилдиг алган. Хосталганын улусчу чепсектиг күштеринин муракчы кезектеринин аразын үзе кирер. Оларнын тийленине үнө бээр деп орадалшкан. Ыччала-дээ мурунуу-Вьетнам патриоттар дайызынын халдаашкынын

Чөвүлел хуралда

ПАРИЖ. (СЭТА). Клебер кудумчуунда Делегей шуугаанарынын бажыныга Вьетнам талазы-биле париж чөвүлел хуралында ВДР-нин төлөкчизини тускай чөвүлелчи Ле Дык Гю биле АКШ-тын президентинин национал аймак чок чорук талазы-биле дуулажыч Л. Киссинджерин аразыга ужуражышкын эгелгезин.

„ҮЙМЭЭН“ БАЗА КАТАП СЦЕНАДА

Сураглы совет чогаалчы, чоңда эң-не негиздөөчү, хамаат-тай дайымын тоолтургу маалымды Чалаевтин автору — Дмитрий Фурмановтун «Үймээн» деп чогаалы тыва көрүктүрүлгө эки билингир. Д. Фурманов биле С. Поляновтун ук чогаалды шийинжитип, 1940 чылда мичагы Тыва Арат Республикага чалады келген режиссёр И. Я. Исполнев, бистин театр-лык коллективинин күжү-биле тургузган ол үе-ни кижилери бөгүнгө чедир сактып чугалашып турар. «Үймээн» болгаш үш чыл чурта-аа деп тоолда бижип турары мичагы, шийин-ла үш он ажыг чыл үө эрткен. Ол кайгамчыктыг чогаал ам-даа кижилериниң согуургалымын төзүндө турар. Тыва АССР-ниң бөгүнгү көрүктүрүлгө согуургалдыры-биле ук шийин бистин театрымыс бодунун репертуарыга кияргени таварыпта эвес.

Каш-ла хонуктар бурдугаар «Үймээн» театрың тыва бөлүмүнүн артистери чаа ший-дер хүлээп алып комиссияга дужааган. Амдыгында ол чаа шийге долу сайгарыталыг рецензия биживейн, көрүктү-лерге ук шийге чүнү чугаа-лап турарын база кол роль-дарда кайы артистер ойнап турарын кысказы-биле та-ныптыраал. Чүгө дээр «Үймээн» бо хүнүндө Чоон-Хем-чик районда аалдап чедө бер-ген.

1920 чылдың июнь он үе-ни. Узбекстан. Ташкенттен шоогуз-ла ырак эвесе Вер-ный хоорайда болушукта боп турар. Ол үеде анча совет эр-

гырганы догунадыр дээт, Ферганаже — хосталганы кызыл орууче айтанып-тар.

Ревтеригиниң Верныйда тө-лөөн Д. Фурмановтун ролон Тыва АССР-ниң алдарыг ар-тия Л. Солун-оол ойнап турар. Оон талаалычылар ак офи-церлер Чеусов (артист Х. Ши-рин-оол), Петров (артист Д. Дамба-Даржаа) олар ший-де үймээнниң кол үлгедик-чилери болуп турарын көр-сүлөр.

Надыг-дошкун үеде бозин иланым утундулар эвес. Илалыг маалыраар — Ва-н-чепай (артист Д. Намчы) болгаш Валя (артист Д. Мон-

Чоон-Хемчик район. Чоон-Хемчик район.

„СИЛЕРНИҢ САНАЛЫҢАР?“ ДЕП ЧҮҮЛГЕ...

Бо чылдың 5-те үгеп «Шың» солуга арагалашкыга уур демиселге милиция полковниги С. Мартиросьянның «Силерниң саналыңар» деп чүдүү паратынган. Анаа харымы кылдыр номчуткучуларның чагалары көзүп турар. Оларын чамдыксыз моон аарада парадывис.

Авторлар ол чүдүгө көрдүгөн саналды чүдүдүгүңүң дет-кишалаа, соолуг үеде арагалашкын болгаш алаогодизмге уур хемчеглер дугайында партия болгаш чазактын шийинтерини, мичагы ээптер арагаларын садарын кызы-гаарлаар хемчеглерин сагылай, ову каржызы-биле үрөп ту-варымын фактыларын айттып турар. Ычангаши репостро-союзтун садмг министрствозунун, райкускомяринын удуртукчуларынын кичээттейин ол хажымдыкшыкынары бодурбазычче углавышаан, бо талазы-биле оларын ха-рымын номчуткучулар манап турар.

Эки чаңчылдарны сагыыр

Ээптер суксун ижериниң културалык дугайында «Шың» солуга үгеп «Силер-ниң саналыңар» деп чүдүдү септик ханын номчудум.

Арагалашкын-биле демис-елге бүтү аргаларын ажы-лаары кончук шын болгаш ол дөштүг-дө бээр ужуруу. Ол чүдүдүң авторунун бо та-лазы-биле саналын бүрүнү-биле деткирп херек.

Эрте-бурдугуңдан бээр арага аймаан удуз пазылыг чамдык кижилер ичин чоран боор-дан башка, чоп калбаа-биле ону ажылаамай турган. Ылангыч тына улустун мы-дыг чаагай чачымы бар. Ара-ганы чүгө үкөк-дөртөрдө тар-дай ору кижилер ижиң, аны-аар ад-незинин мурунуга ээптер көтүрүлсө, база таа-кылаас чораны — ад-не-белерин хүндүлөп, оларын ат-алдарын билими-биле кам-галан чоранымың бир хере-чии.

Бистин ада-өгбөлөривистин артырын каан чамдык акч чачылдарыңа чедө ажыктыг. Ону сагыры — бистин уду-зувустун хүндүдүгү хүндүлөп дө сааар мен. Ылангыч «Шың» бажарында алы-чепинг дөңкыиң чып, алы-бүрү, чижээлээр, баг кагары, чүңгүлээр, кижик адыр, таалаалык дөң ишкың ою-тоолаалар-биле хостуг үеңи ээртириң, алтар чарышты-рың, мөгесер хүрештириң турган чаңчың солун.

Арагалашкыга болгаш ала-гогодизмге уур демисел та-лазы-биле хемчеглер дуга-йында чогуур шийинтереп үг-епиниң соонда эсе черлер-ге дөт, Шемге баж-ла ол чо-руулар хемчеглерин ахылдан кылган. Агитация ажылы күштөгөн болгаш магазинге арага садарын-ла чүрүмчү-кан. Арагачылар-биле тускай беседаларын чорудуп, олар-га шийиниң негедени хөй-нигитиниң талазында күш-тедирип эгелээн. Ындыг-даа

Ажыктыг, солун чугаа

№ 4 «Шыңда» милициянын полковниги С. Мартиросьянның «Силерниң саналыңар» деп кор-репондизмизм шийиндег ажыктыг, солун айтырманы көдүргөн-дир.

Ээптер суксун ижериниң културалык хамаарыштыр мичагы чамдык мындыг бо-ла кире-хонуп кедир чорду. Бисте ам кандыгы? Арага-дары ижиңип ада-незиниң, кыргыч-аачындаа сестир, «коргар» анык-өскөн хөй ир-ти бе?

Амгы үеде бистин анык-та-рымыс чараш, културалыг ам-дыраар күзөлдүг, ичкээр чурттап билирлер-даа. Кижиз-бүрүзү эртем-билигит, кул-туралык бөдөн. Ылчаа-даа, оларын аразында арага-дары-же сундугар ийи-чаңгыстар

Хөй-нигитиниң күжүн ажыглаар

Арагалашкыга болгаш ала-гогодизмге уур демисел дуга-йында партия болгаш чазак-тын доктаал-шиитилеринде кадык арага садарын кызы-гаарлаар, чүрүмчүлөр талазы-биле тодаргай айтмышкынар бар болгай. Ол шийинтереп үгеп соон дарыг доктааттын-ган чүрүмүң кезек каа сагып турган. Ам ону чамдык черлер-де үрөп эгелээн. Спирт, водка ишкың арагаларын сат-лас дөң магазинерде катап сактып эгелээн. Доктаалкан ша-гында садарын шуут барым-даалаастаан. Оон уружун-дан араганың хоразы-биле кеминг херек үгүдөдүшкүн-нери болгудай бээр. Чоокта чаа «Өк» совхозтун төвү Ар-жаан суурга Дамба дээрди ээ-рип алган, ийи кижиниң балы-лаан. Бо таварыгаларын кол-чыдаганын база-ла арага-лашкында.

«Силерниң саналыңар?» деп чүдүлө авторун бозалдары чөптү. Аныктар арага-дары-га хандывазын дээт, черле мичап арагалаашкын-биле де-миселге чүгө ар-чагырга таалазы-биле хемчеглер эвес, харын хөй-нигитиниң күжүн калбаа-биле ажыглаары кон-

чуг даштиг болур. Аныктар-ны ада-өгбөлөрүнүн эки чаң-чыдарында кижилери, ада-не-зиниң, бодунун ат-алдарын, арын-чүрүн хүндүлөп көөрүң-ге чачыктырары чүгүдө.

Мен ам назымла кыраан, 66 хардыг ашак мен. Билип кели-римге-де шандан аныктар арага ижиңип деп чүве көзүд-дөс-дө, дыңнабас-даа тур-ган. Ужөн-дөртөн чедө берген чамдык улуг улус бөзін ара-гаже көрүмчестер. Ол үеде өг-лөр дөйтпөөн тикеш, арага-зын савага кудуп каан тургу-лаар. Кайы бир улуг назы-лыг, хүндүдүг кижик келтиже ол араганын кыры ногаараа берген турар бөөр чүве.

Аныктарга хууда чагым: арага — хоран, илалыг бо-лганда оон дөжи билиңгир. Ол хоралыг-даа, когаралыг-даа.

Арагалаашкыга уур демис-ел түр үеңиң херээ эвес. Ону доктаалык, кызымакы-биле чорудары хөй-нигитиниң херээ.

Ш. БАЙНАРА,
Аржаан суурунун чуртта-чымы.
Вин-Хем район.

Былал, Шейнжив-Бравченко културалык, бажың № 3. ТЕЛЕФОНАРИ: Редакторуң 24-63, редакторуң оралкыларын 35-24, пропа-ганда килизиниң 23-64, харымсалык секретарын 23-35, партияг амырлар килизиниң 37-13, културалык килизиниң 23-64, кызы-аажы-ның килизиниң 21-47, үсөтүр килизиниң 22-64, кагаз килизиниң 41-27, информация база совет тургузук килизиниң 23-60, бухгалтерия-ны 31-75, корректорларын 27-41. Солун келбейн быралла 32-75. Телефонче долаар.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелениң чаянда Тываның ном гүндөр чериниң республика типографиязы (Былал, Шейнжив-Бравченко културалык 1).

гун). Ол ишкың шийинтер чон, көрүктүк офицер Ивасов-тун ролон РСФСР-ниң ал-дарыг, Тыва АССР-ниң улус-тун артизи М. Музалук че-диншигиниң күсөдүлүгү турар. Узбек кыстар Зигура биле Фатимагын ролдарында ар-тистер В. Мортал-оол, А. Ши-рин-оол база-ла көрүктүдөр-ниң улуг сонуургалыч чаалап алмыр чугаа чок.

Шия тургускаа режиссёр — Тыва АССР-ниң алдарыг ар-тизи Б. Бадмы-Сагаан, офи-цер Ивалов (РСФСР-ниң ал-дарыг, Тыва АССР-ниң улус-тун артизи М. Музалук), ре-втериг чөвүлелиниң төлөөн Д. Фурманов (Тыва АССР-ниң алдарыг артизи Л. Солун-оол), областыг шериг комис-сары Шигобутдинов (артист О. Чолбей), ре-втериг чөвүлелиниң кеңигүүн Я. Новик (Тыва АССР-ниң алдарыг артизи Б. Бадмы-Са-гаан), батальон командирин Г. Ерыскын (артист Ч. Мор-тай-оол) болгаш Фурмановтун

дустуу Найа (артист М. Солун-оол) олар Фурмановтун ший-иниң кол кижилери ол.

Үймээнчилериниң баштыгы Караваевтин ролунда Тыва АССР-ниң улустун артизи Н. Олаев-оол ойнап турар. Оон талаалычылар ак офи-церлер Чеусов (артист Х. Ши-рин-оол), Петров (артист Д. Дамба-Даржаа) олар ший-де үймээнниң кол үлгедик-чилери болуп турарын көр-сүлөр.

Надыг-дошкун үеде бозин иланым утундулар эвес. Илалыг маалыраар — Ва-н-чепай (артист Д. Намчы) болгаш Валя (артист Д. Мон-

Чоон-Хемчик район. Чоон-Хемчик район.

ТЕАТР

ЧУРУКТА: Верныйда кы-зыл шеригчилериниң штабы.

(Солагай талазында он тала-же) Ушкү дивизиянын на-чальниги Кузьмин (артист К. Санжы-оол) ревтериг чөвү-лелиниң кеңигүүн Кович (Тыва АССР-ниң алдарыг ар-тизи Б. Бадмы-Сагаан), офи-цер Ивалов (РСФСР-ниң ал-дарыг, Тыва АССР-ниң улус-тун артизи М. Музалук), ре-втериг чөвүлелиниң төлөөн Д. Фурманов (Тыва АССР-ниң алдарыг артизи Л. Солун-оол), областыг шериг комис-сары Шигобутдинов (артист О. Чолбей), Валя (артист Д. Монгуту).

С. ВЛАД-ОЛ.
О. ОХЕМЧИКТИҢ фотоу.

СПОРТ

СССР-НИҢ КОМАНДАЗЫНЫ ТИИЛЕЛГЕЗИ

СТОГОЛЬМ. (СЭТА). Ян-варь 22-де СССР-ниң мичилиг хоккей талазы-биле шийиндек командазы «Эскильстуна» болгаш «Хеллефшес» дээр командазын ойнакчыла-рында тургустунган команда-биле Эскильстуна ужураш-кан, ону 7:1 санга тиялээн. Ол тийлелгези-биле совет док-кейжикер Швецияга ойнаш-кынын дооскан.

Шведтериниң хаалгалычче Александр Сивков ийи, Вале-рий Маслов, Михаил Лапин, Георгий Канарейкин, Ваче-слав Павлов болгаш Владимир Тарасевич олар бир-бир са-нарын киргетер.

СССР-ниң мичилиг хоккей талазы-биле шийиндек коман-дазы бо чылдын улуг чедик-ширин болуп, Швецияга үш ка-тап тийлээн болгаш бир катап уттурган.

ЧЭЭРБИ ХАРЛЫГ ООЛДУН ТИИЛЕЛГЕЗИ

АЛМА-АТА. (СЭТА). Москва чүртүгү чээрби-ле харлыг оол

Сергей Марчук шийиниң-биле 175, 361 сангып боп, Метео-дээр катокка болган маргыл-даага Казакх АССР-ниң Министр-лер Чөвүлелиниң шаңгалын чаалап алган. Январь 23-те ол 1500 метрге конькинг чарыкка рекордту чарткан, эң ырак дистанцияга чарыкка ийги чери алган. Ону Усть-Каменогорскиден барган Се-гей Рабон эркен. Оон түшнө-чү — 15.56,5 минута.

Элдэди оолдардан 1500 метрге СССР-ниң рекордун Москва чүртүгү он тос хар-лыг Владимир Лобанов 2.04,3 минута кылдыр тургускап.

5000 метрге улуг улустун чарыкына Свердловскиден бар-ган Ю. Коняков бирги чери ал, ону 7 минута 29,5 секун-дада эркен.

ХОККЕЙ

ПРАГА. ЧССР-ниң хоккей талазы-биле чемпионун илере-дириниң 36 ойнаашкыны бо-лган. Нардубице дээр хоорай-ның «Тесла» деп командалык өскөлери мурал чоруп ту-рар. Ол команда соолуг ууда-ла Кладно хоорайнын коман-дазы-биле ужурашкан, ону ут-

теш, улуг өөрүшкүге четкен. Оон 20 рубль өртөктиг обли-гациязы 500 рубльди ойнап алган. Ол дээрге чаа чылдын анаа бээлүг бөлөз болган.

Ол чөдөдүн ээлчеглиг ойнаашкыны ам февралдын 15-те болур.

3 хуулуг ойнаашкынын иштиги чөдөдүн облигация-зын сактып ал, ойнаашкыга киржиринери сумелдиг.

А. БЕЛОЗЕРОВА,
№ 7173 төп ажаалта кас-сазынын инспектор.

Сургуулдар хүлээп алыр

Былалдың уран чүдү училишине 1972—73 өөрдилге алында «Челок» ансамблиниң бестекел бөдүңгө дирижер, нинти ыр болгаш улусту хөгжүм (баян, дошпулуур, шал-ды, чалаган, агил) салбырларынга сургуулдар хүлээп алы-рын чарлап тур.

Кирериниң шылдааларын февраль 5-тен эгелен, чүгө шийип алган тускай мергежилниң аайы-биле, чорудар. Анаа дыңнаары, музыканы утпай билит алыры, ритм ха-маары. Шылдаалды дужаап алган сургуулдар күрүнениң долу хандырылгалыгы кирер.

Училишениң адреси: Кызыл, Ленин културалык, бажың № 4. Телефоннар: 25-79, 29-26.

Янзы-бүрү медээлер

АЖЫКТЫГ НОМЧУГАШ

Тываның ном үндүрер чери РСФСР-ниң күш-ажыл дугайында хойуларынның кодексиниң тыва дылга үн-дүргөн. Оон тиражи үш муң экимпляр. Кодексти республиканың ном мага-зинери садып эгелээн.

Бо кодекс бүдүрүлгелер, колхозтар, совхозтар, ал-бан организациялар уду-тукчуларын, профвил-елдин активтериниң бол-гаш өскөлөрүн-даа че-диншигиниң ажилдарына дузалаар.

Д. КУУЛАР.

«МОСКВИЧ» ОЙНАП АЛГАН

Чоон-Хемчиктин Хайыра-кан шкөөлүнүн өөрени-чизи Тамара Орман эң хөй эм кылып үнүштери чыгган.

1973 чылда эм кылып үнүштерин чылдазын көвүдөдир сорулга-биле Тываның аптека эргелели конкүрсту чарлаан. Эң хөй эм кылып үнүштерин чыг-ганаарга өртөктиг белетер-нин тыпсыр. Аңаа идея-лиг киржирер.

Д. КУУЛАР.

Ю. БАЙ-НАРА. КОНКУРС ЧАРЛААН

Ийи чүс ажыг хевириниң эм кылып үнүштери бар, оон бүгү эмириниң 40 хире хуузуң белетип турар. Ын-чангаш эм кылып үнүш-терни чыыры куруне ужу-рузалыг ажыл болур.

Эртен чылын Тываның аптека эргелелине эм кы-лып үнүштерни чыырынга шкөөлчүлөр, пенсионерлер, эмнелге пункттарынын ажилдакчылары болгаш өскөлөр-даа улуг дузаны көргүсөн. Чадананың № 2, 3 шкөөлдериниң өө-реникчилери Андрей Ели-заров, Волода Немков,

А. МЕЛЬНИЧЕННО.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ЯНВАРЬ 25-ТЕ
МОКВАДАН

16.00—Өңүтү телекөргүзүт. Делетейиниң улустарын чы-гаалдыгыз. 16.30—«Чүрөктиг ханышкылар». Москваның «Калбур» заводунун кол-лективиниң ужуражыла, 18.00—«Уе». Информастыг программа. 18.30—Баскетбол. Европа чүрттарымың кубок эллекчилериниң шпаллы дөң наргылаа. «Спартак» (Ленинград). — «Мобилькуа-тр» (Малан). Ленинградтан дамчыдыла. (Бижидилге). 2-ти оюл.

КЫЗЫЛДАН

19.10—Телемедээлер. 19.20—«Чалатан амырлар». Доку-менталдыг фильм. 19.30—Телемедээлер. 19.45—Чаралар, реклама.

МОКВАДАН

19.50—Литература чогаал-дарын экранчылар. «Бистин үеңиң маалымы» «Максим Максимыч». «Тамаша». Ура-чечен фильм. 21.10—Өңүтү телекөргүзүт. Опера арти-стериниң концерти. 21.40—«К. С. Станиславский». Доку-менталдыг фильм. 23.00—23.30 «Уе». Информастыг про-грамма.

АГААР

Бөгүн республикага чүгө бузуттарын, кааң агаар бо-лур. Хаттын күжү копкак. Агаарнын температуралы Тыва-нын дагыгы черлеринге 16—20, агартканында 23—27 градус соок болур.

Кызылга бөгүн агаарнын ортумак температуралы 24—26 градус соок болур.

Редатор В. С. ШАРАВИН.

Кинотеатрларда

ЯНВАРЬ 25-ТЕ

«НАВЫГАЛ»: «Силерниң бажымчаларын адреси» 10.30, 12.30, 14.30, 16.30, 18.30, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Флишпер» 15.00 «Ачылыг кижик» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Чырык» хүн алаанда кижилер 16.00, 18.00, «Челок болгаш дан» (1-ги, 2-ги кеектер) 20.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Капроп четки-лер» 10.30, «Мында даа хала-лары ыркы» (1-ги, 2-ги ко-сектери) 12.40, 16.25, 19.40 шактарда.

«СОБЕТ ТЫВАНЫҢ 10 ЧЫЛЫ» КУЛЬТУРА БАЖЫ-НИ: «Ажы-тодун, аң-менни алган-Вороз» 18.00, 20.00 шактарда.

КОММУНИСТИК ЭКСПЕДИ-ЦИЯНЫҢ «КУЛЬТУРА БА-ЖЫНЫ: Мушкетеры 11.00, «Мөөк адим — кээл» (1-ги кээк) 18.00, «Мөөк адим — кээл» (2-ги, 3-кү кеектери) 20.15 шактарда.

Солун неделяда 6 катап үнер
Пар ама 2. Тираж 15453. Чагыр № 59.

TC-00036